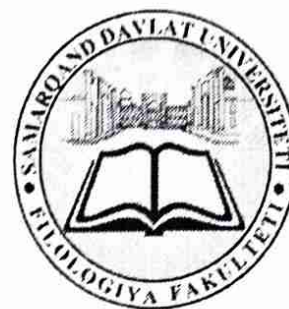

**ВАЗОРАТИ ТАЪЛИМИ ОЛЙ, ФАН ВА
ИНОВАТСИЯҲОИ РЕСПУБЛИКАИ
ЎЗБЕКИСТОН**

**ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ
САМАРҚАНД
БА НОМИ ШАРОФ РАШИДОВ**

Ба рўйхат гирифта шуд:

№ ДБ-60230100-4.08

«2» 10 соли 2024

**ДАСТУРИ ТАЪЛИМӢ
аз фанни
ФРАЗЕОЛОГИЯ**

Соҳаи дониш:	200 000	- Соҳаи санъат ва фанҳои гуманитарӣ
Соҳаи таълим:	230 000	-Забонҳо
Равиши таълим:	60230100	-Филология ва омӯзиши забонҳо (забони тоҷикӣ)

Фан/Коди модул TF 2804		Соли хониши 2027-2028	Семестр 8	ECTS-Кредитҳо 4	
Фан/ Намуди фан: Интихоби		Забони таълим Тоҷикӣ		Ҳаҷми соатҳои ҳафтаина дарс 4	
1	Номи фан	Машғулоти аудитори (соат)		Таълими мустақил (соат)	Ҷамъи сарборӣ (соат)
	Фразеология	48		72	120

Мақсад фан (МФ)	
МФ1	Мақсад аз омӯхтани фан – фанни Фразеология аз ҷониби донишҷӯёни факултети филологӣ иборат аз он аст, ки толибилмон бояд оиди масъалаҳои шаклҳои воҳидҳои фразеологӣ, вазифаҳои функционалии он ва таърихи инкишофи фразеологизмҳо ба дониши мукамал соҳиб гарданд, оиди хусусиятҳои хоси воҳидҳои фразеологии забони тоҷикӣ аз давраҳои қадим то имрӯз омӯзанд ва дар таснифоти семантикии воҳидҳои фразеологӣ малакаи муайяно соҳиб бошанд. Вазифаҳои фан - ба мутахассисон-филологҳои тоҷик, ки дар қаламрави Ёзбекистон бо кори тадрису тадқиқи илмӣ машғуланд, дар бораи захираи фразеологии забони тоҷикӣ, шаклҳои грамматикӣ воҳидҳои фразеологӣ, таснифоти воҳидҳои фразеологӣ маълумот додан, бо қабатҳои услубӣ воҳидҳои фразеологӣ ошно намудан, ва корбасти фразеологизмҳо дар матнҳои бадеӣ омӯзонидан мебошад.

Мазмуни фан	
II. ҚИСМАТИ АСОСИИ НАЗАРӢ (машғулоти маърузавӣ)	
II.I. Ба таркиби фан мавзӯҳои мазкур дохил мешавад:	
Шакли машғулоти маъруза (М)	
М1	Муқаддима. Баҳси фразеологии тоҷик. Мавзӯи баҳси фразеология. Мухтасар аз таърихи ташаккули илми фразеологияи тоҷик. Фразеология - ҳамчун боби мустақили забон. Хелҳои фразеология.
М2	Фразеологизм ҳамчун воҳиди мустақили забон. Дараҷаи омӯхта шудани воҳидҳои фразеологӣ дар забоншиносии тоҷик. Ҳиссаи олимони тоҷик дар тадқиқи воҳидҳои фразеологӣ.

	Нишонаҳои асосии воҳидҳои фразеологӣ.
M3	Шаклҳои грамматикӣ воҳидҳои фразеологӣ. Воҳидҳои фразеологӣ ва сохтори грамматикӣ онҳо. Хулосаҳои илмӣ роҷеъ ба хусусият, маъно ва ҳудуди воҳидҳои фразеологӣ.
M4	Таснифоти воҳидҳои фразеологӣ. Хулосаҳои илмӣ роҷеъ ба таснифот. Масъалаи таснифоти фразеологӣ ва меъёрҳои он дар забоншиносӣ тоҷик. Аз ҷиҳати семантикӣ тақсим намудани воҳидҳои фразеологӣ: идиома, фразема ва фразеологизмҳои ғайриидиоматикӣ.
M5	Гурӯҳҳои воҳидҳои фразеологӣ аз ҷиҳати сохт. Заҳираи фразеологӣ забони тоҷикӣ. Хусусиятҳои таркибҳои фразеологӣ. Ибораҳои фразеологӣ ва сохти онҳо. Ҷумлаҳои фразеологӣ. Тафовути байни ибораҳои нахвӣ ва ибораҳои фразеологӣ.
M6	Семасиологияи воҳидҳои фразеологӣ Системаи маъноии заҳираи фразеологӣ забони тоҷикӣ. Сермаъноӣ(полисемия) ва якмаъноӣ(моносемия)-и воҳидҳои фразеологӣ. Сермаъноӣ ва муносибати он бо муродифот. Омонимия, синонимия ва антонимияи воҳидҳои фразеологӣ.
M7	Синонимияи воҳидҳои фразеологӣ Воҳидҳои фразеологӣ синонимӣ аз ҷиҳати обурани бадеӣ. Синонимҳои фразеологӣ ҳаммаъно ва наздикмаъно. Ҳодисаи синонимияи фразеологӣ аз полисемияи ифодаи рехта.
M8	Омонимияи воҳидҳои фразеологӣ Мавқеи омонимҳои лексикӣ, воситаҳои тасвири бадеӣ ва омилҳои гуногуни семантикӣ дар ташаккули омонимҳои фразеологӣ.
M9	Воҳидҳои фразеологӣ мутақобил Воҳидҳои фразеологӣ антонимӣ. Мавқеи қарбадӣ воҳидҳои фразеологӣ мутақобил. Навъҳои фразеологизмҳои антонимӣ аз ҷиҳати обурани бадеӣ.
M10	Мувоҷаҳои воҳидҳои фразеологӣ Гурӯҳҳои асосии мувоҷаҳои фразеологӣ забони тоҷикӣ. Инварианти асоси қолабии фразеологизм. Навъҳои мувоҷаҳои фразеологӣ: мувоҷаҳои фонетикӣ, морфологӣ ва лексикӣ. Роҳҳои созишҳои қаринаҳои фразеологӣ. Ивазшавӣ, иловашавӣ ва афтидани ҷузъҳои воҳидҳои фразеологӣ.
M11	Қалқаҳои фразеологӣ. Манбаъҳои пайдоиши воҳидҳои фразеологӣ дар забонҳои умумиэронӣ, русӣ, ўзбекӣ, тоҷикӣ. Қалқаҳои қурра ва ноқурра. Усули воҳидҳои фразеологӣ иқтибосӣ.
M12	Усулиҳои воҳидҳои фразеологӣ Воҳидҳои фразеологияи қадимаи тоҷик. Фразеология ва масъалаи тарҷумаи бадеӣ.

M13	Фразеография
	Масъалаҳои муҳими фразеолграфияи тоҷик. Сайри таърихӣ фарҳангҳои фразеологӣ. Фарҳанги фразеологӣ тафсири. Фарҳанги фразеологӣ тарҷумавӣ. Фарҳанги фразеологӣ шевагӣ.
III Тавсия ва нишондодҳо оиди машғулоти амалӣ: амалӣ (А)	
Мавзӯҳои машғулоти амалӣ аз рӯи фанни мазкур дар қарори зил аст:	
A1	Мазмуни воҳидҳои фразеологӣ.
A2	Гуруҳҳои семантикӣ воҳидҳои фразеологӣ
A3	Воҳидҳои фразеологӣ аз ҷиҳати сохт ва нишонаҳои асосии он.
A4	Гуруҳбандии ҷумлаҳои фразеологӣ аз рӯи сохт ва таркиб.
A5	Полисемияи воҳидҳои фразеологӣ.
A6	Семасиологияи воҳидҳои фразеологӣ: синоним, омоним ва антонимҳои фразеологӣ.
A7	Ифодабӣ қаринаҳои фразеологӣ дар забони адабии тоҷик
A8	Қабатҳои услубӣ воҳидҳои фразеологӣ
A9	Соматизмҳо асоси воҳидҳои фразеологӣ.
A10	Таснифи семантикӣ-грамматикӣ фразеологизмҳои
A11	Функсияи баҳодихӣ дар воҳидҳои фразеологӣ

IV Таълими мустақилона ва корҳои мустақилона
Аз рӯи фанни “Фразеология” мавзӯҳои зерин пешниҳод карда мешавад:

№	Мавзӯҳои кори мустақилона
1.	Мутоилаи тадқиқотҳои илмӣ перомунӣ фразеологияи тоҷик
2.	Аз “Трилогия”- и Чалол Иқромӣ муайян кардани ҷумлаҳо бо воҳидҳои фразеологӣ ва гузаронидани таҳлили семантикӣ.
3.	Аз асарҳои бадеӣ интихоб кардани 20 ҷумлаи фразеологӣ ва муайян намудани навиштаҳои он.
4.	Перомунӣ тафовутӣ мазмуни воҳиди фразеологӣ ва шаклҳои грамматикӣ воҳиди фразеологӣ чандин мисол навиштаҳои омадан.
5.	Таснифи воҳидҳои фразеологӣ ва гуруҳҳои асосии он. Доир ба ин супориш якҷанд ҷумла навиштаҳои омадан.
6.	Аз осори С.Айнӣ муайян намудани полисемияи воҳидҳои фразеологӣ.
7.	Аз асарҳои бадеӣ муайян кардани синонимҳои фразеологӣ.
8.	Аз осори Сорбон интихоб кардани 20 ҷумла бо иштироки омоним ва антонимҳои фразеологӣ.
9.	Доир ба захираи фразеологӣ умумизеронӣ навиштани 10 ҷумла.
10.	Навиштани мисолҳо доир ба фразеологизмҳои шевагӣ.

Донишчӯ дар натиҷаи азхудкунии мавзуҳои кори мустақилона оиди фразеология ва навҳои он, захираи фразеологии забони тоҷикӣ, шаклҳои грамматикӣ воҳидҳои фразеологӣ, таснифоти фразеологизмҳо, хусусиятҳои семантикӣ воҳидҳои фразеологӣ, масъалаҳои услубиёти фразеологизмҳо маълумоти назарӣ пайдо мекунад.

Дар асоси аз худ намудани мавзуҳои мазкур донишчӯён оиди воҳидҳои фразеологии забони тоҷикӣ, омоним, синоним ва антонимҳои воҳидҳои фразеологӣ, қабатҳои услубӣ воҳидҳои фразеологӣ, сабабҳои ба забон ворид шудани фразеологизмҳои иқтибосӣ маълумоти назарӣ пайдо кардаи худро дар асоси таҳлили мисолҳо аз адабиёти бадеӣ ба амал тадбиқ менамоянд.

3.	V.Натиҷаҳои омӯзонидани фан (компетентсияҳои ташаккулёбанда) Донишчӯ дар натиҷаи аз худкунии фан: • дар бораи хусусиятҳои хоси воҳидҳои фразеологӣ, мақсад ва моҳияти фанни фразеология, захираи фразеологии забони тоҷикӣ <i>ба тасаввуроти муайян соҳиб бошад</i>; • оиди қонуниятҳои дохилӣ ва инкишоф, омилҳои ташаккули он, дараҷаи тадқиқи фразеологизмҳо, гурӯҳҳои семантикӣ воҳидҳои фразеологӣ ва инкишофи сифатӣ микдории он <i>маълумоти назарӣ дошта бошад</i>; • донишҳои назарӣ оиди фанни мазкур ҳосилкардари, дар асоси матнҳои мухталиф аз осори бадеӣ таҳлил кардан, <i>дар амал тадбиқ карда тавонад</i>; • дар таҳлили матн ва дарки моҳияти воҳидҳои фразеологӣ, луғатҳои фразеологӣ маълумоти кофӣ ҳосил намояд ва онро барои барои дар амалиёти ҳаррӯза тадбиқ намудан, <i>ба таҷрибаи кофӣ соҳиб шавад</i>.
4.	VI. Методҳо ва технологияҳои таълим: • маърузаҳо • кейс-стадиҳои интерфаҳол; • семинар (мантиқан фикр кардан, саволу ҷавоби тезкор); • машғулоти амалӣ; • бо гурӯҳҳо кор кардан; • тақдирот намудан; • лоиҳаҳои индивидуалӣ; • ассисментҳо; • лоиҳаҳо барои ҷимоя кардан ва бо ҷамоа кор кардан.
5.	VII. Талабот барои гирифтани кредитҳо: Пурра аз худ намудани мафҳумҳои назарӣ ва амалии фан, дуруст баррасӣ намудани натиҷаҳои таҳлил, иҷро намудани супориш ва

6. АДАБИЁТИ АСОСӢ:

- 1 Маҷидов Ҳ. Фразеологияи тоҷик. – Душанбе, 1982
- 2 Ӯлдошев Б. Фразеологик услубият асослари. – Самарқанд, СамДУ наشري 1999.
- 3 Фозилов М. Фарҳанги ибораҳои рехтаи забони ҳозираи тоҷик, ҷ. I. – Душанбе, 1963
- 4 Фозилов М. Фарҳанги ибораҳои рехтаи забони ҳозираи тоҷик, ҷ. II. – Душанбе, 1964

АДАБИЁТИ ИЛОВАӢӢ:

- 5 Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон демократик Ёзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Тошкент, “Ёзбекистон” НМИУ, 2017. – 29 б.
- 6 Мирзиёев Ш.М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш юрт тараққийи ва халқ фаровонлигининг гарови. – “Ёзбекистон” НМИУ, 2017. – 47 б.
- 7 Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. “Ёзбекистон” НМИУ, 2017. – 485 б.
- 8 Афсонаҳои Самарқанд. Бо таҳрир ва тақмили А.Қамарзода. – Тошкент, Мухаррир, 2012.
- 9 Ғаффоров Р. Забон ва услуби «Одамони ҷовид»-и Раҳим Ҷалил. – Душанбе, 1966.
- 10 Ӯлдошев Б., Адашуллоева Г. Ёзбек тилида ўзлашма фразеологизмларнинг семантик-услубий хусусиятлари. Монография. – Самарқанд: СамДУ, 2012. – 100 б.
- 11 Адашуллоева Г. Тоҷик тили фразеологияси: ўрганилиши ва айрим муаммолари. - Filologiya meseleleri. – Боку, 2012 № 2. – (1.07.2011. № 7. МДХ). Б.226-238.
- 12 Адашуллоева Г. Тоҷик ва ўзбек тилларида шахс хислатини ифодаловчи фразеологизмларнинг қийсий-типологик таҳлили. Монография. – Самарқанд: СамДУ, 2019. – 130 б.
- 13 Муҳаммад Ғиёсиддин. «Ғиёс-ул-луғот». Нашри интиқодӣ. Ҷилди 1,2. – Душанбе, 1987-1989.
- 14 Эгамбердиев Р. Ташбеҳ ва истиора дар воҳидҳои фразеология//Баъзе масъалаҳои филологияи тоҷик. – Самарқанд, 1971.
- 15 Ҳасанов И. Лексика ва фразеология (дар асоси «Духтари оташ»-и Ҷ.Иқромӣ). – Душанбе, 1974.
- 16 Таронаҳои Самарқанд. – Тошканд, 2013

МАНБАЪҲОИ АХБОРӢ:

1. www.ZiyoNet.uz.
2. www.wekopedia.tj
3. www.ziynet.uz/ru/people/abdurauf-fitrati
4. tg.wikipedia.org Садриддин Айний

7.	Дастури фан 24 августи соли 2024 тахти баённомаи рақами 1 дар шӯрои таълимӣ-услубии Донишгоҳи давлатии Самарқанд ба номи Ш.Рашидов маъкул карда шудааст.
----	--

8.	Масъулон ба фан/модул:
----	------------------------

Г.Адашуллоева – доктори фалсафа (PhD), дотсенти кафедраи
филологияи тоҷик ва забонҳои Шарқи хориҷаи ДДС ба номи
Ш.Рашидов

9.	Муқарризон:
----	-------------

Ғ.Раҳимқулов - доктори фалсафа оид ба фанҳои филология (PhD)
дотсенти кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷии ДДС
ба номи Ш.Рашидов (tel:(90) 270 16 75)

Н.Қаюмов - доктори фалсафа оид ба фанҳои филология (PhD) дотсенти Донишгоҳи педагогикӣ Ўзбекистон ва Финландия (tel:(91) 314 46 18)

Гуруҳи кории масъул барои таҳия ва танзими дастурҳои фан ва супоришоти таълими корҳои мустақилдона дар асоси фармони 301-ij университет дар санаи 16 августи соли 2024.

Раис

проф. А. Носиров

Мудири кафедра:

дотс. С.Хўчакулов

Декани факултет:

проф. Ж.Элтазаров

Проректори 1-уми корҳои

таълимии ДДС ба номи Ш.Рашидов:

А.А.Солеев

Шароф Рашидов номидаги Самарқанд Давлат университети
тожик филологияси ва хорижий Шарқ тиллари кафедраси
доценти Г.Адашуллоеванинг «Фразеология» фанидан тузган
таълим дастурига

ТАҚРИЗ

Тақдим этилган таълим дастури бакалавриатура таълим йўналиши талабларига мўлжалланган бўлиб, Давлат таълим стандарти ва Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги меъёрий ҳужжатларининг талаблари асосида тузилган.

Дастурининг кириш қисмида ўқитиладиган фаннинг мақсади ва вазифалари, ҳамда ўрганиш усуллари муаллиф томонидан аниқ кўрсатиб берган.

Шунингдек, таълим дастурида фразеологиянинг тарихи, унинг турлари, фразеологик бирликларнинг хусусиятларини ўрганиш усуллари, шаклланиш омиллари, ривожланиш қонуниятининг ўзига хос хусусиятларини ёритишни назарда тутган.

Таълим дастури муаллифи адабий меъёр ва унинг икки паҳлуси, тожик фразеологик меъёрнинг хусусиятларини ўрганиш ҳамда уларнинг муаммоларини тожик тилшунослигидаги илмий манбаълари ўрганилади. Шу билан бирга фразеологик бирликларнинг бадиий матнда қўлланилиши, полисемантик ва моносемантик фразеологик бирликлар, омонимик, синонимик, антоним маъноли фразеологизмларнинг семантик таҳлили кўзда тутилган.

Таълим дастурида фразеология масалалари тожик тили ва адабиёти мутахассислигининг танлов фанларидан бири эканлигини инобатга олиб, уни ҳар томонлама қамраб олишни таъминлаш учун мавзуларнинг бир қисми талабаларни мустақил ишлашига ажратилган.

Юқоридагиларни инобатга олган ҳолда Г.Адашуллоева томонидан тузилган «Фразеология» фани бўйича тайёрланган таълим дастурини амалиётга жорий этишни тавсия этаман.

**Ғ.Раҳимқулов, Тожик
филологияси ва хорижий шарқ
тиллари кафедраси доценти, филология
фанлари бўйича фалсафа доктори**

**Шароф Рашидов номидаги Самарқанд Давлат университети
тожик филологияси ва хорижий Шарқ тиллари кафедраси
дотсенти Г.Адашуллоеванинг «Фразеология» фанидан тузган
таълим дастурига
ТАҚРИЗ**

Тақдим этилган таълим дастури бакалавриатура таълим йўналиши талабларига мўлжалланган бўлиб, Давлат таълим стандарти ва Ўзбекистон Республикаси Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги меъёрий ҳужжатларининг талаблари асосида тузилган.

Муаллиф таълим дастурининг кириш қисмида ўқитиладиган фаннинг мақсади ва вазифалари, шунингдек ўрганиш усуллари аниқ кўрсатиб берган.

Муаллиф таълим дастурида фразеологиянинг шаклланиши, турлари, фразеологик бирликларнинг бугунги ҳолатини ўрганиш усуллари, шаклланиш омиллари, ривожланиш қонунияти, шунингдек тараққиёт босқичларнинг ўзига хос хусусиятларини ёритишни назарга тутган.

Таълим дастури муаллифи адабий меъёр ва унинг икки паҳлуси, тожик фразеологик меъёрнинг хусусиятларини ўрганиш ҳамда уларнинг муаммоларини тожик тилшунослигидаги илмий манбаълари ўрганилади. Шу билан бирга фразеологик бирликларнинг бадиий матнда қўлланилиши, полисемантик ва моносемантик фразеологик бирликлар, омонимик, синонимик, антоним маъноли фразеологизмларнинг семантик таҳлили кўзда тутилган.

Таълим дастурида фразеология бобининг ривожланишида тожик тилшунослигининг буюк олимлари тадқиқот асарлари билан талабаларни таништириб боришни ҳам режалаштирилган.

Таълим дастурида фразеология масалалари тожик тили ва адабиёти мутахассислигининг танлов фанларидан бири эканлигини инобатга олиб, уни ҳар томонлама қамраб олишни таъминлаш учун мавзуларнинг бир қисми талабаларни мустақил ишлашига ажратилган.

Айтилганлар тақозосига кўра Г.Адашуллоева томонидан тузилган «Фразеология» фани бўйича тайёрланган таълим дастурини амалиётга жорий этишни тавсия этаман.

Г.Адашуллоев

Н. Қасимова филология фанлари
бўйича фалсафа доктори, Ўзбекистон-
Финландия педагогика институти
«Бошланғич таълим методикаси»
кафедрасининг катта ўқитувчиси.

Н. Қасимова

NING IMZOSINI
TASDIQLAYMAN
O'ZBEKISTON - FINLANDIYA
PEDAGOGIKA INSTITUTI
XODIMLAR BO'LIMI BOSHIGI

Г.Адашуллоев